

Denne artikel er den første i en række artikler og essays, som tager temperaturen på scenekunsten i Grønland, Færøerne og Danmark.

Scenekunsten og det forandrings- skabende potentiale.

Af
**Amanda Tilia
Hamelle**

Indhold.

Artikel 01

Scenekunsten og det forandringsskabende potentiale. En refleksion og prognose over det forandringsskabende potentiale i den frie scenekunst i Danmark og dets indflydelse på fremtiden.

Af Amanda Tilia Hamelle

Forord af Performing Arts Platform	03
Scenekunsten og det forandringsskabende potentiale	04
Krisen i kunsten / Kunsten i krisen	05
Det udvidede bæredygtighedsbegreb	06
Produktionsæstetik, arbejdskultur og nye arbejdsmetoder	09
Fremtiden former kunsten / Kunsten former fremtiden	11
Kroppen som kampplads	13
Safer spaces	14
Prognose	15

Amanda Tilia Hamelle (DK) er scenekunstner, dramaturg, kurator og kreativ producent. Hun er en del af kunsterstudiet How to Kill a Dog og arbejder med den tværæstetiske, frie scenekunst og artistic research.

Udgivet af Performing Arts Platform

Aarhus, maj 2023

Redaktion og overordnet koordinering

Sigrød Aakvik og Sofie Mønster

Korrektur og layout

Anne Hübertz Brekne

PERFORMING ARTS
PLATFORM

2

Performing
Arts
Platform

Forord.

Artikel
01

Af Performing Arts Platform

Arbejdet med denne udgivelse blev iværksat af Performing Arts Platform i forbindelse med værtskabet for det internationale netværksmøde for scenekunst IETM Aarhus 2023. Under overskriften LIVING ON THE EDGE sætter netværksmødet fokus på scenekunstens position og rolle i forhold til den grønne omstilling. Et tema, som jo ikke kun handler om miljøet, men i lige så høj grad om magtstrukturer, ressourcer, ansvar og retfærdighed.

Med vigtige spørgsmål om klimakrise og kunstens rolle som bagtæppe inviterede vi tre unge kunstnere, **Sirí Paulsen**, **Durita Dahl Andreassen** og **Amanda Tilia Hamelle**, med rødder i hhv. Grønland, Færøerne og Danmark til at tage temperaturen på den frie scenekunst i dag. Hvordan ser landskabet ud lige nu? Hvad rører sig? Hvordan *har* scenekunsten det? Hvilken rolle spiller den - og hvordan ser den mon ud i morgen?

Gennem en række samtaler og skriveprocesser i løbet af foråret 2023 har de tre scenekunstnere delt perspektiver og diskuteret vigtige spørgsmål om alt lige fra kunstens rolle i en krisetid, til narrativer, bæredygtighed, (rigs)fællesskab og forskelligheder, kunstnerens ståsted og stemme, nye tendenser og strømninger.

Emnerne er på ingen måde udtømte, og mens nogle af spørgsmålene og refleksionerne vil leve videre som netop samtaleemner, tankeeksperimenter eller spirende projektidéer, vil andre tage andre form af essays og artikler som denne.

Scenekunsten som forandringsagent

I denne artikel fokuserer kreativ producent og scenekunstner Amanda Tilia Hamelle (DK) på scenekunstens forandringsskabende potentiale, og på nye tendenser i det frie scenekunstmiljø, hvor traditionelle tankesæt, hierarkier og handlingsmønstre er under pres.

Undervejs bringer hun eksempler på kompagnier og kunstnere på banen, som arbejder med den forandringsskabende intention – både på og udenfor scenen – men berører også de strukturer og prekære arbejdsforhold, som disse kunstnere ofte arbejder under. Hvordan kan man skabe forandring – og et mere bæredygtigt tankesæt - *hele* vejen rundt?

Amanda Tilia Hamelles artikel er et nedslagspunkt i nogle tendenser i samtiden, og en forestilling om tendenser i fremtiden, som bringer vigtige perspektiver på bordet, når vi diskuterer scenekunstens rolle i et bæredygtigt perspektiv i dag - økologisk, økonomisk, socialt såvel som æstetisk.

3

Performing
Arts
Platform

Scenekunsten og det forandringskabende potentiale.

En refleksion og prognose over det forandringskabende potentiale i den frie scenekunst i Danmark og dets indflydelse på fremtiden.

Af Amanda Tilia Hamelle

”Vi må søge at åbne vores medborgeres øjne for den sandhed, at kunst er livsnødvendig.” - Julius Bomholt, 1961. [1]

I tider som denne, hvor verden er præget af katastrofer og samfundskriser, kan man fristes til at spørge til kunstens nødvendighed og potentiale. Når der er klimakatastrofer, demokratiske kriser og krige - hvad er da kunstens rolle, ansvar og agens? Hvordan kan den hjælpe os med at tænke og handle mere bæredygtigt - økologisk, såvel som økonomisk, socialt og æstetisk.

Kunsten er et emotionelt, refleksivt og spekulativt rum, hvor vi kan undres, udvikles, udfordres og undersøges. Det er et rum, der kan danne, stille spørgsmålstejn ved konventioner, magtforhold og sympatier. Kunsten rummer et forandringskabende potentiale. Potentialet til at røre os, udfordre vores forestillingsevne, afprøve alternative virkeligheder, vække vores nysgerrighed, skabe møder og empati mellem mennesker.

I scenekunsten, som en af de mest samskabende kunstformer, bor potentialet ikke kun i værkets udtryk og dets møde med publikum; det unikke rum, når man træder ind i værket og må overgive sig, blive forført, og lade sig hengive til at tiden står stille. Det bor også i værkets form og artikulation.

Scenekunsten udfordrer vores anskuelse om realiteter og sætter os ansigt til ansigt med et særligt sanseligt og nærværende erkendelsesrum.

”For at fundere denne diskussion om kunstens potentiale til forandring i samtiden, er det vigtigt at understrege, at den krisetilstand, som verden i dag befinder sig i, ikke alene er skabt af håndgribelige samfundskriser “ude i verden”, klimaforandringer, covid19-pandemi, økonomisk ulighed, den finansielle krise, geopolitisk ustabilitet, racehad eller demokratiske kriser. Krisetilstanden er samtidig også udtryk for en ’videns-krise’, altså en desorientering om, hvad viden overhovedet er og hvilke typer af viden, der er værdifuld i det 21. århundrede”. - Signe Meisner Christensen [2]

Kunstens potentiale til at udfordre vores virkelighedsopfattelser, vidensforståelser og anskuelse af fremtiden vil jeg i denne artikel undersøge i en dansk scenekunstnerisk kontekst. Dens potentiale til at udvide vores forståelser og gøre opmærksom på sammenfiltringer, økologier og systemer.

I min kuratering har jeg valgt at kigge på den frie uafhængige scenekunst. Altså den scenekunst der bliver udviklet og produceret uden om de store statsstøttede teatre, initieret og produceret af scenekunstnere selv, i scenekunstgrupper, projektstøttede og mindre etablerede teatre.

Min analyse er informeret og optaget af de tendenser, som man kan se inden for de postkoloniale, feministiske, queer, crip og black studies, der i dag står i opposition til og som kritik af

[1] Danmarks første kulturminister, Julius Bomholt, i 1961. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/leder/kunst-er-stadig-livsnødvendig-0>

[2] Postdoc ved Institut for Design, Arkitektur og Medieteknologi på Aalborg Universitet samt på Kunsten, Museum for Moderne Kunst i Aalborg. <https://kunsten.nu/journal/kunst-er-et-særligt-erkendelsesfelt-der-har-potentialet-til-at-spille-en-afgoerende-rolle-i-verden/>

de hidtil dominerende vidensparadigmer og verdensanskuelser. Samtidig smager flere af projekterne i artiklen på helt nye begreber, der beskæftiger sig med økologier mellem menneskelige og 'mere end menneskelige' aktører. Adskillelsen mellem menneske og natur er i opbrud og behovet for at forstå, tænke og handle globalt og systemisk bæredygtigt, viser sig i forestillinger, der insisterer på at eksperimentere, genbruge og respektere klodens ressourcer.

Det er fra dette perspektiv, at jeg vil undersøge kunstens potentiale til forandring inden for hvad jeg har valgt at kalde det udvidede bæredygtighedsbegreb. Jeg vil undersøge det transformative, terapeutiske og eksperimenterende, der ikke kun findes for beskueren, men også for de involverede og for samfundet som helhed.

For når man taler om et forandringskabende potentiale, må man samtidigt spørge til: Forandring for hvem? Forandring fra hvad? Forandring hvordan?

Krisen i kunsten/Kunsten i krisen.

“When truth is too traumatic to be confronted directly, it can only be accepted in the guise of a fiction.” - Slavoj Žižek, filosof og kulturkritiker.

Žižek's citat er et bud på kunstens nødvendighed i krisetider, på kunstens potentiale til at formidle komplekse tragiske hændelser gennem det særligt sanselige, empatiske og fiktioniserede erkendelsesrum. Herfra kan vi forstå og opleve emotionelt i stedet for teoretisk og rationelt. Vi får gennem kunsten mulighed for at sympatisere med historier langt fra vores hverdagslige virkelighed.

”Kulturens rolle i krisetider er (...) at definere, hvornår der er krise og samtidig at cirkulere og producere forståelser for krisen. Ofte nogle andre forståelser end dem, der bliver meldt ud af magthavere, både de politiske magthavere, men også magthavere i form af medierne.” - Birgit Eriksson, professor i Kulturteori og kulturanalyse ved Aarhus Universitet [3]

How to Kill a Dog, foto Sarah Buthman

Kunsten kan altså oplyse og udfordre gængse magtforståelser, lave forestillinger om udgaver af virkeligheden, komme med bud på, hvordan vi kan forstå og håndtere kriser emotionelt, filosofisk og måske endda i praksis. På samme måde som science fiction-genren har formet vores forståelse af fremtiden og inspireret os til udvikling af teknologier i årtier. Kunsten forstørrelser, formindsker, udlægger versioner og sætter spørgsmålstegn, i stedet for at give svar. Den udfordrer vores forståelser, skaber nuancerede sanselige sammenhænge og formidler komplekse problemstillinger poetisk.

På baggrund af de øgede klimaforandringer diskuterer forskere navnet på vores nuværende geologiske epoke. Nobelprismodtager og kemiker P.J. Crutzen introducerede i 2000 betegnelsen Antropocæn, 'menneskets tidsalder', i håbet om, at det ville inspirere menneskeheden til en ny bevidsthed om vores forhold til planeten; en ydmyghed, omsorg og ansvarstagen for klodens sårbarhed. Man kunne med rette kritisere ham for at skære hele menneskeheden over én kam. For faktum er, at det ikke er hele menneskeheden, men en hvid kulturkreds, som har drevet rovdrift på planetens og ikke mindst på andre kroppes ressourcer gennem de sidste århundreder og skabt selve grundlaget for klimakatastrofen.

Spørgsmål om vores og klodens fremtid, hvis ansvar det er at passe på den, og hvordan vi bedst gør det, har nu også fundet vej ind i scenekunsten. Svaret er blevet kaldt *bæredygtighed* og bliver diskuteret, både i teaterhusene, der implementerer CO2-beregnere, skruer ned for varmen og genanvender scenografiske materialer, og hos scenekunstnere i det frie felt.

Her har både kunstnere og akademikere foreslået et intersektionelt perspektiv, der sætter lys på de kapitalistiske, koloniale og hetero-patriarkalske ideologier og sociale strukturer, som de aktuelle økologiske katastrofer er indlejret i.

Når vi beskæftiger os med bæredygtighed i scenekunsten, er vi derfor nødt til at positionere os selv og spørge, hvad vi mener med bæredygtighed.

Bæredygtighed for hvem? Hvornår? Og hvordan?

Det udvidede bæredygtighedsbegreb.

Den økologiske bæredygtighed handler om, hvordan vi passer på jorden, klimaet og naturen. Den sociale bæredygtighed handler om menneskers sundhed, trivsel og lighed og berører bl.a. emner som repræsentation, diversitet og de-kolonisering. Den økonomiske bæredygtighed handler om, hvordan bæredygtighedsbegreber bliver økonomisk gangbare. Og sidst, men ikke mindst, den æstetiske bæredygtighed, der handler om forbrug og de måder, vi bruger og genbruger på.

I det følgende vil jeg give nogle eksempler på, hvordan de forskellige former for bæredygtighed sættes i spil scenekunstnerisk i det frie felt i dag.

I performance-installationen *Entangled* på dette års K:Selekt, undersøger kunstnerduoen Beyond Darkness altids forbundethed fra et økocentrisk perspektiv med afsæt i svampenes verden. I en scenografi udelukkende bestående af muldjord og svampe på podier, undersøges det sensoriske og hvordan lugte og forestillingsevnen kan være måder at fremkalde minder på. Forestillingen giver associationer til muldvarpens liv og minder publikum om, hvordan vi som mennesker er en del af et økosystem langt større end begribeligt.

Som en del af deres praksis har kunstnerduoen udviklet en intuitiv bevægelsespraksis, som de kalder *Matter in Motion*.

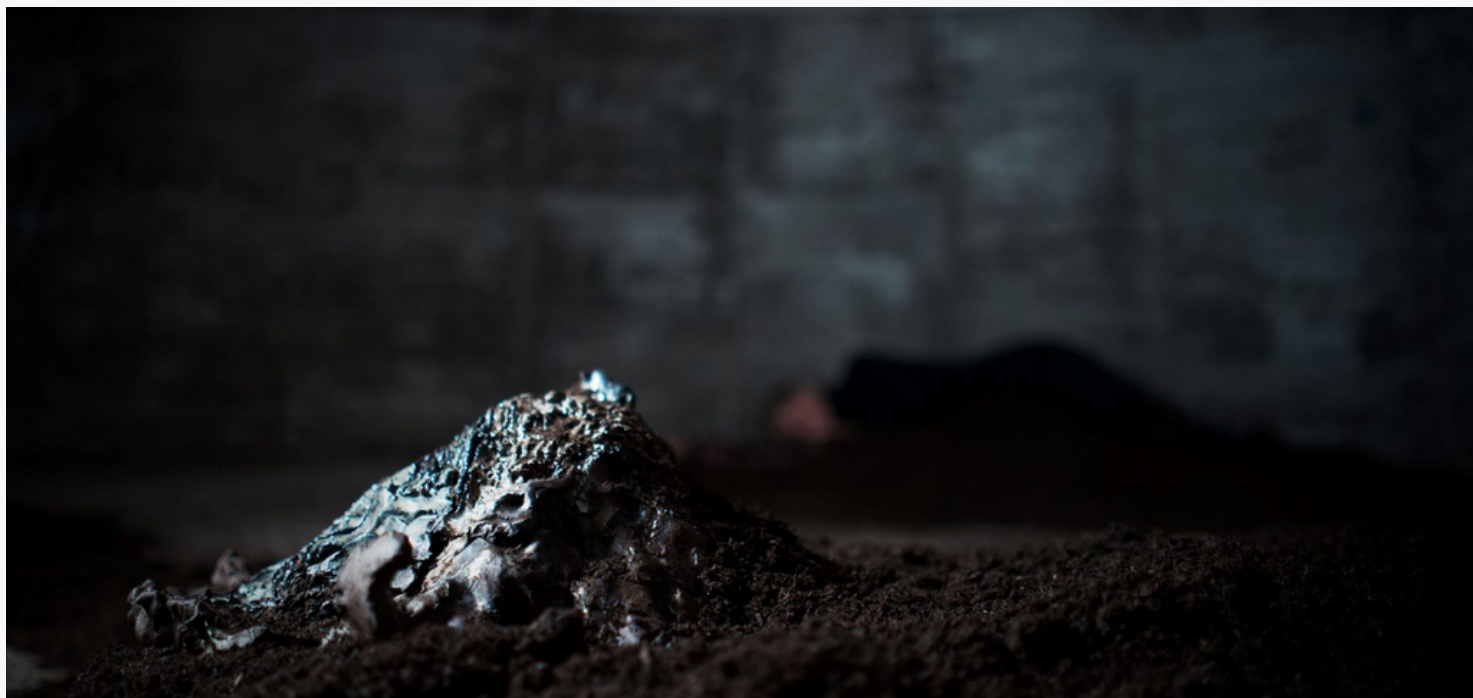
”Metoden er en bevægelsespraksis, men også en tænkemåde og en forestillingspraksis”, fortæller Nadja Mattioli. ”Metoden er en bro mellem den indre og den ydre verden, hvor mørket giver hypersensitivitet og hyper opmærksomhed. Vi kalder det ”Matter in Motion”, fordi vi selv og alt omkring os er masse, der er i bevægelse. Metoden åbner for at arbejde med andet end menneskelige væsener og skabe relationer til alt omkring en”. [4]

Et andet projekt, der arbejder med mellem-menneskelige og mere-end-menneskelige økologier, er performance demonstrationen Befri Jorden, der gennem planteinstallationer og performances i det offentlige rum, stiller krav til den danske regering om, at ”Gøre landbrugsjord til vild natur!” De kræver at regeringen opkøber og omlægger landbrug og skovareal, indtil 30% af Danmarks areal er beskyttet natur, stoppe banker og pengeinstitutters nye lån til industrielt dyrelandbrug og forbyde pesticider i landbruget. [5]

Klimaoprøret er arrangeret af Extinction Rebellion, og underskrevet af grupper som Greenpeace, Grandparents' Climate Action, The Green Youth Movement, The People's Climate March, The National Association Against Pig Factories, Embassy of Species Cph., The Common Good, Dancers See Green, Artists See Green, Writers See Green, Global Action, The Climate-Caravan, Anarchist Students, International Socialists og performancekollektivet Becoming Species.

Aktionen fandt sted på Christiansborg Slotsplads i april 2023 og blev opført som en lang klimademonstration, der benyttede *direkte aktion* og *civil u lydighed*, som del af den performative og aktivistiske vision. Grupperne bag har alle det tilfælles, at de har det kunstnerisk forandringsskabende og aktivistiske element som del af deres kerne.

Becoming Species er et aktivistisk performancekollektiv, der sætter fokus på arternes

ENTANGLED af Beyond Darkness, foto Morten Arnfred

[4] <https://iscene.dk/2022/12/12/entangled-svampen-pa-kselekt/>

[5] https://staging.xr.dk.org/assets/pdf/KRAV-BEFRI-JORDEN.pdf?fbclid=IwAR14Afwk4APx8Qplis-QjCdUcRXREo-uHYuFj_HVsYHN2Q8CjzOij36xyuk

overlevelse, biodiversitet og den aktuelle klimakrise. Det er en kunstnerisk undersøgelse og et opråb, der ønsker at give naturen en stemme, bevægelse og udtryk.

“Becoming Species er ikke kun i oprør mod – vi er også i oprør for et nyt verdensbillede og forståelse af forbindelsen mellem natur og menneske. Vi ønsker at bryde dualismen mellem menneske og natur via kreativ aktivisme. Naturen er ikke noget, vi kan vælge til eller fra, men er en del af vores verdensbillede og livsgrundlag. Når vi bliver ét med naturen, oplever vi både dens kræfter og dens sårbarhed og dens mange nuancer” [6]

Becoming Species består af 10-15 forskellige arter, der forbinder globale klimastemmer og opråb fra truede arter, med lokal kunstnerisk udforskning. De indtager det offentlige rum for at sætte fokus på sammensmeltningen mellem samfund og natur.

Becoming Species - Black Friday Aktion 2020 Strøget København.
Foto: Frej Pries Schmedes.

En anden gruppe, der arbejder med den økologiske bæredygtighed, er det Malmø-baserede Bombina Bombast, der i foråret 2023 opfører *Ecovillage* på Sydhavn Teater - en live streamet forestilling om en økolandsby.

Ecovillage er en politisk satire om et isoleret fællesskab af idealister, der synes at eksistere bag et blødt Instagram-filter. Her lever beboerne et liv i pagt med naturen med tærerne dybt i jorden og hjemmedyrkede kartofler i munden – sådan fremstår de i hvert fald udefra. Men hvordan kan de være online 24/7? Efterhånden bliver revnerne i paradiset synlige. Hvordan opretholdes billedet af det perfekte, bæredygtige samfund?

Når scenerne falder fra hinanden, ser vi, hvad der egentlig er på spil. Forestillingen er primært en digital oplevelse for et online publikum, men enkelte har dog mulighed for at deltage på stedet [7].

Af kunstneriske initiativer, der har eksisteret i længere tid, er det værd at nævne det Aarhus-baserede teaterkompagni Secret Hotels arbejde [8].

Secret Hotel skaber deltagerbaserede forestillinger, der arbejder med det sanselige og samtidig intellektuelle. Deres værker søger at øge den menneskelige bevidsthed om sine omgivelser og vores relationer til det 'mere-end-menneskelige'. Secret Hotels værker spænder fra stedspecifikke arrangementer og performance foredrag, til performance vandringer mm.

Kunstnerisk leder af Secret Hotel, Christine Fentz, står også bag Earthwise Residency [9] - et kunstnerdrevet residency midt i Nationalpark Mols Bjerge, som har sine rødder i scenekunst, bæredygtighed, skovterapi og arbejdet med jorden - praktisk og spirituelt.

[6] <https://becomingspecies.wordpress.com/?fbclid=IwAR2ktwWY1pU6TUE6lZe0rQoEDmOTl8OpdxJFleCjBLC5zJU38cU1fvOEOCw>

[7] <https://www.sydhavnateater.dk/da/shows/eco-village/>

[8] <https://www.secrethotel.dk/en/>

[9] <https://earthwise.dk/about/>

Politisk bliver der også sat fokus på bæredygtighed i scenekunsten bl.a. af praktiske, handlingsbaserede initiativer som Bæredygtigt Kulturliv nu! [10] der i slutningen af april 2023 holdt en fuldstændig udsolgt udgave af *Kulturens Klimasalón #1* med både poetiske og politiske indslag. [11]

Af mere akademiske initiativer, kan nævnes den seneste udgave af *Peripeti - Tidsskrift for Dramaturgiske Studier*, med titlen *Sustainability*. I den 250 sider lange udgivelse møder man både indslag fra scenekunstnere og akademikere.

“This issue of *Peripeti* is dedicated to sustainable theatre and performance practices. The urgency of rethinking and reimagining human activity has become increasingly obvious as the massive ecological catastrophes resulting from climate change and mass extinction have entered our horizons” [12].

En vigtig artikel i udgivelsen handler om Teater Glad, der ligger i Københavns Nordvestkvarter og som det eneste af sin slags i Danmark, har en vision om at skabe mere inkluderende scenekunst og større repræsentation af personer med funktionsvariationer. Når man åbner deres hjemmeside, står der med store bogstaver ”Vi skaber forandring gennem scenekunst!”

Teater Glad tror på, at mødet mellem folk med funktionsvariationer og scenekunsten skaber nye erkendelser og hjælper andre til ny inspiration og indsigt, samtidig med, at de tilbyder rum for inklusion gennem scenekunst og læring [13].

Siden 2006 har Teater Glad været et etableret ensembleteater med 17 skuespillere, der turnerer i hele landet. Derudover har de en professionel 3-årig skuespilleruddannelse og et castingbureau for mennesker med funktionsvariationer.

Produktionsæstetik, arbejds-kultur og nye arbejdsmetoder.

Som en del af begrebet social bæredygtighed inden for scenekunsten må nævnes kulturbranchens prekære løn- og arbejdsvilkår. Langt de fleste kunstnere, producenter, komponister, forfattere og skuespillere er freelancere, selvstændige, ansat i korte projekter eller under fleksible ansættelsesformer. På forskellige vilkår klarer de sig økonomisk med en kombination af løse ansættelser, tidsbegrænsede kontrakter, projektstøtte, legater og honorarer. Kunstprekariatets arbejdsforhold er ofte præget af en øget risiko for lavere lønninger, begrænset adgang til sociale ydelser og øget arbejdspress, der ofte er kombineret med en højere grad af ufrivillighed og jobusikkerhed.

Samtidig er ”prekarisering” langt fra et entydigt begreb, og blandt forskere, politikere og arbejdsmarkedets parter er der uenighed om, hvor og hvornår der reelt er tale om prekære løn- og arbejdsforhold. I essayet *Feministisk omsorgspolitik og nærheden mellem kunst og liv* undersøger og kritiserer performanceteoretiker Bojana Kunst prekariatets-begrebets blinde vinkler ved at spørge: ”Hvilke helbredsmæssige, racialiserede, kønnede, klassebestemte, geografiske og økonomiske forskelligheder slører optagetheden af ’prekariatet’ for? Overdøver kultur arbejdernes prekære fællessang visse privilegier og afhængighedsforhold?” [14]

Initiativer som det kooperative bureau Flexwerker [15] underviser og udgiver magasinet af samme navn. Magasinet, indeholder inspirerende artikler om folk i prekære ansættelser, inspiration til kollektiv organisering og artikler om det grænseløse arbejdsliv.

[10] <https://www.baeredygtigtkulturliv.nu>

[11] <https://www.baeredygtigtkulturliv.nu/event/kulturens-klimasalón-1>

[12] <https://tidsskrift.dk/peripeti/issue/view/9891>

[13] <https://www.gladteater.dk/om-teater/>

[14] <https://kunsten.nu/journal/kunstprekariatets-uligheder/>

[15] Flexwerker sb.: Nederlandske betegnelse for midlertidigt ansatte, freelancere, løsarbejdere og andre, der falder uden for den traditionelle lønmodtagerboks.

Deres seneste udgivelse er skabt med bidrag fra over 100 mennesker, som på den ene eller anden måde, kan spejle sig i et liv, hvor usikkerhed og fleksibilitet er blevet "new normal". De laver intersektionelle analyser af flexwerker tilværelsen, der f.eks. peger på at folk i usikre og løse ansættelsesforhold har en udsat position ift. sexismen på arbejdspladsen [16].

Performanceteoretiker Cecilie Ullerup Schmidt [17] introducerede med sin Ph.d. begrebet Produktionsæstetik for den danske scenekunstbranche, gennem sin forskning og senest med udgivelsen *Produktionsæstetik. En feministisk arbejdskritik mellem kunst og liv* [18]. Pamfletten introducerer begrebet for at åbne en samtale om, hvordan det prekære liv formes på ulige vis gennem kunstens rammer og arbejdsbetingelser.

Forlaget Laboratoriet for æstetik og økologi skriver således om udgivelsen: "I tråd med en feministisk kritik af gratis omsorgsarbejde og en kapitalistisk økonomi baseret på kærlighed og passion retter 'produktionsæstetik' opmærksomheden mod alt det materielle og immaterielle arbejde, der pågår rundt om kunstværket: de støttende relationer, økonomier, grænsedragninger, temporaliteter, materialer og følelser, som muliggør og medproducerer kunsten i det globale nord."

Teksten sætter spørgsmålstejn ved idéen om kunstnergeniet og fremhæver signaturen som afgørende i geni-æstetikken. Signaturen, der synes at sige "det her er mit værk og ikke andres, jeg har skabt det egenhændigt og skal krediteres for det alene". Teksten foreslår, at man ved at skrive gennem en produktionsæstetisk prisme, overvejer hvem man krediterer, skriver frem, henviser til, takker og refererer til som medskabere af værket. Ullerup Smith foreslår, at man underskriver sig med alle værkets forstyrrelser. Et opgør der ses tydeligt hos mange af de scenekunstgrupper, der i dag arbejder under samlet navn.

Historisk har der altid eksisteret teatergrupper i Danmark, der har organiseret sig politisk og med deres scenekunst prøvet at ændre alt fra arbejdsvilkår til politisk overbevisning. I 1925 var det Arbejdernes Teater, et kooperativt, socialdemokratisk teater, hvis mål var at skabe et teater *for, med og af* arbejdere [19]. Senere kom den kommunistiske agitprop gruppe RT, Revolutionært Teater [20] og med 68-oprøret kom teatergrupper som Solvognen, der udsprang fra Christiania, med forestillinger og aktioner i byen om alt fra Nato til arbejdsret.

Persona Non Grata

I dag ser vi igen en tendens til organisering i form af nye kompagnier, der indtager den klassiske teaterscene i stedet for at stå uden for den. De vil bryde med den hierarkiske struktur i teaterverdenen og lave scenekunst, som tager udgangspunkt i dem selv og deres samtid. Kunstneren, som 'den store auteur' og det åndelige geni, er i opløsning og bliver

[16] <https://www.flexwerker.dk/katalog.html>

[17] Ullerup Schmidt arbejder med performancekunst, kuratering, æstetikteori og historisering af kunstnerkollektiver og er ansat som adjunkt i ny Carlsberg fondets forskningscenter Kunsten som Forum på Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet.

[18] <http://www.labae.org/publications/cecilie-ullerup-schmidt-produktionsaestetik-en-feministisk-arbejdskritik-mellem-kunst-og-liv>

[19] https://teaterleksikon.lex.dk/Arbejdernes_Teater

[20] <https://teaterleksikon.lex.dk/RT>

udfordret af kollektiver, kunstnerstudier og kompagnier uden ledere. De undersøger og udfordrer vores syn på den ene-signatur på kunstværker, der har hersket. I stedet belyses den fælles kollektive proces med opløsning af faste roller, indføring af flade arbejdsstrukturer og indbygget arbejdsmarkeds kritik.

Persona Non Grata, The Other Eye of the Tiger, How to Kill a Dog og Logen, er nogle af de grupper, der har den kollektive skabelsesproces og de langstrakte undersøgelser som centrum. Deres interesseområder og arbejdsmetoder er forskellige, men har det tilfælles, at de underskriver sig under samlet signatur.

Persona Non Grata arbejder aktivistisk, tværæstetisk og performativt i hybride scenekunstneriske formater. De faciliterer scenekunstneriske helhedsoplevelser og inviterer til performative oprør gennem fiktionen. De centraliserer deres arbejde omkring fastfrosne konflikter og bruger personaer til at konfrontere samtidens politiske diskurser og virkelighedsopfattelser. De er optaget af forsoning og den dramaturgiske bevægelse fra had mod healing.

For tiden arbejder de på værket *Meet Your Self As A Colonizer*, der undersøger Danmarks imperialistiske fortid med særligt fokus på Danmark og Grønlands forbundne historie. De tror på, at performativitet har potentialet til at være en revolutionær praksis, hvor tænkning sker sammen med handling og ikke adskilt [21]. Gruppen har arbejdet sammen siden de startede gruppen på Den Danske Scenekunstscole i 2021.

How to kill a Dog og The Other Eye of the Tiger er eksempler på andre grupper, der er blevet dannet på Den Danske Scenekunstscole under kunstnernes studietid. Logen og The Other Eye of the Tiger er desuden sammen med 3 andre kompagnier en del af det nye epokegørende initiativ Toaster [22].

Fremtiden former kunsten / Kunsten former fremtiden.

“The world we live in right now is someone else's imagination. An imagination that told us white is superior, men are superior, being straight is superior. We are in imagination-battles when we choose to live our own truths which go against those contracts. When we deconstruct these concepts in our lives, in how we love, in how we interact with other people, we are already imagining other futures into existence with every choice we make that is about being our whole unbridled, unfettered, and post-oppressed selves.” - Adrienne Maree Brown, post-nationalistisk forfatter, doula, aktivist og feminist [23].

På Copenhagen Institute for Futures Studies undersøger forskere fremtiden ved hjælp af mange forskellige værktøjer og metoder. Nogle, som scenarieplanlægning, går helt tilbage til fremtidsforskningens grundlæggelse som disciplin i 1960'erne, andre er nye og bliver løbende udviklet, heriblandt *Futures Literacy - Evnen til at kunne forestille sig fremtiden* [24]. Som en del af forskningen dedikerede de en af deres årlige udgivelser i 2021 til at udforske kunstens rolle som en unik og uvurderlig form for fremtidsforskning. Den viste, hvordan kunst og fremtidsstudier hænger sammen og former hinanden på forskellige måder ved at trække på eksempler og cases fra international samtidskunst, kuratorer, kunstinstitutioner og fremtidsforskere.

Som en del af undersøgelsen indgik instituttet i 2021 et partnerskab med Den Danske Scenekunstscole i forbindelse med skolens seneste kandidatprogram Master of Fine Arts in Performing Arts [25]. De studerende, inklusiv undertegnede, har sammen med fakultetet siden deltaget i det overordnede

[21] <https://personanongrata.dk>

[22] <https://toastercph.dk/> De øvrige tilknyttede kompagnier hos Toaster er Hestnes / Popović, Institute of Interconnected Realities og DANSEatelier.

[23] <https://scenario.wpengine.com/wp-content/uploads/2021/11/SR-06-Web.pdf>

[24] <https://en.unesco.org/futuresliteracy/about>

[25] <https://ddsks.dk/da/final-projects-2023-mfa-performing-arts>

kunstneriske forskningsprojekt *Imagining the Future*. Forskningsprojektet undersøger de aktuelle forhold, der påvirker de skiftende sociokulturelle og demografiske profiler for publikum og vores samfund. Måder at tænke, være og sameksistere definere nutiden og former fremtiden. Ved at udforske og nytænke disse strukturer og skabe nye historier har vi undersøgt, hvordan vi kan leve bedre i nutiden og gentænke fremtiden.

menneskeheden skal tage bevidst kontrol over den enorme magt, som vores art i øjeblikket udøver over planeten og fremtidige generationer" - Jonathon Keats, kunstner og filosof [26]

Dramatiker, og studerende på kandidatuddannelsen, Sonja Ferdinand argumenterer ligeledes i et interview om scenekunstens forandringskabende potentiale:

How to Kill a Dog

“Futures literacy kunne være en positiv tilføjelse til kunstpensummer verden over, en af de sjældne færdigheder, der med fordel kan læres af alle kunstnere, der arbejder med medier lige fra oliemaling til aktivisme i lokalsamfundet. De resterende resultater kunne være betydelige, i betragtning af, hvor stærkt kunsten kan fremme fremtidsforståelse i den brede offentlighed. Der vil sandsynligvis være en forstærkende effekt, hvor hver kunstner, der udsættes for fremtidsorienteret viden, kan nå ud til et publikum på tusindvis eller millioner af mennesker. Der er brug for disse store tal, hvis

”Vi kan lukke bogen, skrue ned for musikken, slukke filmen, gå væk fra kunstværket, men i scenekunsten bliver vi. At gå er en undtagelse, en afbrydelse af konventionen. Teatrets radikale potentiale ligger ikke i den enkelte forestillings udsagn eller specifikke udtryk, men den empatiske handling i ritualen om at blive “till the end”. Være med det, vi ikke forstår, blive i noget, der keder os. Jeg, beskueren, holder op med at flytte mig væk fra eller hen imod, og tillader at noget i stedet flytter mig”.

[26] <https://www.forbes.com/sites/jonathonkeats/2020/12/22/to-prepare-people-for-a-perilous-future-unesco-is-teaching-everyone-to-think-like-an-artist/>

Hun slutter sig derved til andre kunstnere, som den franske fotograf og gadekunstner JR, der med citatet “Art is not supposed to change the world, to change practical things, but to change perceptions”, fokuserer på hvordan kunstens værdi ikke bor i dens anvendelighed, men i dens måde at udvide vores synsfelt, ændre vores måde at tænke på, skabe empati, udfordre fordomme og åbne vores øjne for sociale uretfærdigheder og skjulte magtstrukturer.

Kroppen som kampplads.

Præcis det at åbne vores øjne for sociale uretfærdigheder og skjulte magtstrukturer, har performancekunstneren Jeanette Ehlers gjort til sin mission. Hendes arbejde kredser om den kollektive danske fortrængning af kolonitiden. Hun arbejder i sine værker på at gøre problemstillinger om kolonihistoriens vedholdende virkninger konkrete for den danske befolkning, så man kan reflektere over dem på nye måder og forstå dem med kroppen.

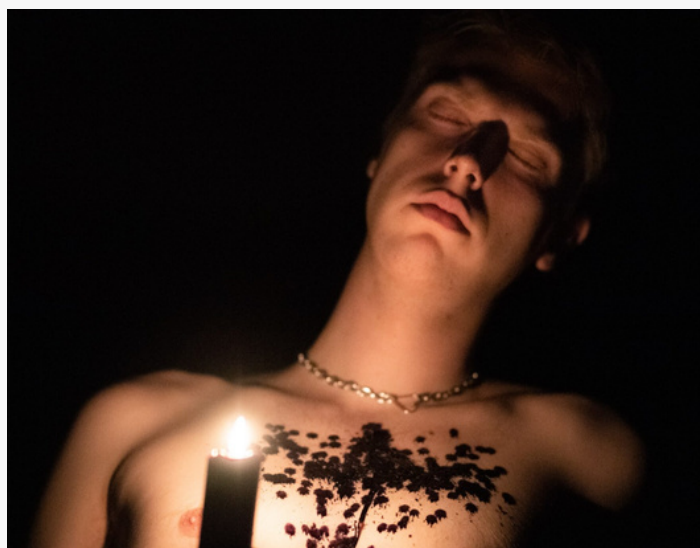
Det gjorde hun blandt andet i performanceværket *Whip It Good*, der siden uropførelsen i Berlin 2013 er blevet præsenteret mange gange over hele verden. I værket optræder Ehlers iført hvid ansigtsmaling og hvidt tøj, mens hun med kraftfulde slag pisker et hvidt lærred med sort kul. Som en del af værket inviteres publikum til slut til at overtage piskeren og fortsætte afstraffelsen af det hvide lærred. På den måde konkretiseres den vold, der blev begået af Danmark som kolonimagt og nationens 175 år lange involvering i slavehandlen - en opmærksomhed, der i høj grad har været fraværende i dansk selvforståelse. Samtidig skubber hun med publikumsdeltagelsen til en opmærksomhed på, hvordan de koloniale strukturer fortsat påvirker os i dag.

Ehlers har i et interview udtalt sig således om værket; “En performance – og med Whip it good er der ovenikøbet tale om en performance, hvor publikum selv deltager – kan nogle gange gøre nogle

problemstillinger meget konkrete, så man kan forstå dem på en anden måde, end man kunne før. Man kan sige, man forstår med kroppen. (...) Da jeg fandt ud af det, blev min praksis langt dybere og meget mere personlig, og jeg fik en meget vildere drivkraft. Det betyder virkelig noget, når dét, man undersøger, er dybt forankret i én selv” [27].

Dybt forankret i kunstnerne selv er også det autobiografiske værk *Hyper Switch Ultra Faggot* [28] - en musikdramatisk monolog om den underbelyste homo-erotiske logik. Forestillingen tvinger sit publikum til at forholde sig til den bitre dobbelthed mellem kærlighed og brutalitet, maskulinitet og vold. Instruktør Johan Klint Sandberg siger i et interview med undertegnede, således om det forandringskabende potentiale;

”Kunsten er den arena, hvor vi forhandler, hvilke kroppe vi har lov at have sympati med. Hvis vi vil rykke ved noget politisk og i samfundet, må vi insistere på det empatiske møde i kunsten. (...) At være et queer menneske, med et liv, der træder uden for normen, er en udsat situation. Hvis man kan få samfundet til at holde af sit værk, er der også en lille smule af dig, de begynder at holde af - begynder at anerkende”.

Hyper Switch Ultra Faggot, foto Frederikke Brostrup

[27] <https://kunsten.nu/journal/jeannette-ehlers-kunsten-kan-ryste-os-og-faa-os-i-gang-med-at-taenke-paa-nye-maader/>

[28] <https://www.teaterbilletter.dk/forestillinger/hyper-switch-ultra-faggot-2/>

På den måde bruger Johan Klint Sandberg og skuespiller Ludvig Brostrøm ikke kun værket til at skabe forandring i det samfund, de befinder sig i, men også til at skabe forandring hos dem selv. En slags terapeutisk overvindelse, der genindspiller og fiktioniserer et traume, der igen og igen spilles foran et publikum. På den måde opstår der et helende møde mellem performer og publikum.

Eller som sociolog og kunstner Eve L. Ewing udtrykker det i et debatindlæg i New York Times: "Vi har brug for kunsten, fordi den gør os til fuldgældige mennesker. Men vi har også brug for kunsten som en beskyttende faktor mod autoritarisme. Ved at redde kunsten redder vi os selv fra et samfund, hvor kreativ produktion kun er tilladt i det omfang, den tjener magtens instrumenter (...) Kunsten lærer os, at andre liv end vores eget har værdi" [29].

Safer spaces.

For tiden vokser interessen for det kollektive, bæredygtige og det fælles. Som modreaktion på at statens velfærdsydelser, såsom den danske dagpengeret, skærpes, opstår der kooperativer, fælleskontorer og andre former for udenomsparlamentarisk organisering.

Grupper som Dance.cooperative [30] og Dulche er begge kunstnerdrevne platforme, der arbejder med en intersektionel feministisk solidarisk agenda. På tværs af projekter deler de lokaler, CVR nr., bankkonto og administrator og på den måde deler de den administrative side af det kunstneriske arbejde. Derudover afholder Dance.cooperative løbende det, de kalder *Eves sharings* - et nyt "community building" format, hvor dansere kan dele deres spæde arbejdsproces for et publikum. De arbejder grundlæggende solidarisk og med opmærksomhed om både klasse, køn og tilgængelighed. På deres Facebook event skriver de således;

"Tickets are sliding scale. But if you can't afford to pay entrance - let us know. Accessibility: The Entrance up to Maskinsalen is via a ramp, suitable for wheelchairs. The venue also has an accessible toilet. Pictures of the space and more info. Dance Cooperative strives toward securing safer spaces for our communities and are actively working with a safer space policy" [31].

På den måde arbejder de aktivt og ikke kun teoretisk med inklusion, diversitet og tilgængelighed for forskellige køn, kroppe og klasser.

Safer Spaces er et udtryk, der længe har eksisteret i aktivistiske miljøer og som nu langsomt vinder indpas i den danske kunst- og kulturscene. Begrebet betegner et frirum, hvor alle kan udtrykke sig fuldstændigt og frit uden frygt for diskrimination eller chikane på baggrund af identitet. Begrebet stammer fra kvindebevægelsen og de første *safe spaces* var bøssebarer. I dag har flere spillesteder og natklubber en såkaldt safer space policy, men det har endnu ikke fundet vej helt ind på institutionsteatrene.

Til gengæld har flere teatre underskrevet erklæringen Stregen i sandet [32] - et initiativ på tværs af 13 organisationer i Danmarks Film-, tv- og scenekunstbranche, der som reaktion på en række #meeto sager siger fra over for grænseoverskridende adfærd på arbejdspladsen og ønsker en kulturforandring for bedre arbejdsmiljø. Flere og flere arbejder med fokus på tilgængelighed, repræsentation og diversitet som del af deres bæredygtige tilgang.

[29] <https://scenario.wpengine.com/wp-content/uploads/2021/11/SR-06-Web.pdf>

[30] <https://www.facebook.com/hello.Dance.cooperativE>

[31] <https://www.facebook.com/events/124997889227441/?ref=newsfeed>

[32] <https://stregenisandet.dk>

Prognose.

Jeg spår, håber og ønsker mig at vi i fremtiden vil se en fremgang af de endnu mere eksplorative og yderliggående organiseringer, såvel som projekter. Ikke kun i gruppernes signatur, men også i deres måde at fordele arbejdet, pengene og tiden imellem sig på; en ny produktionsæstetisk tilgang, som tidligere beskrevet hos Cecilie Ullerup Schmidt.

At bevidstheden om de helbredsmæssige, racialiserede, kønnede, klassebestemte, geografiske og økonomiske forskelligheder blandt kunstnere vil vokse, så vi kan organisere os solidarisk kooperativt og bruge vores privilegier i stedet for at lade dem sløre af den prækære fællessang.

At scenekunsten vil blive en foregangsbranche, når det kommer til at synliggøre alt det materielle og immaterielle arbejde, der pågår rundt om kunstværket; de støttende relationer, økonomier, grænsedragningerne, temporaliteterne, materialerne og følelserne, der medproducerer kunsten. Et absolut opgør med idéen om kunstnergeniet som ene afsender på værket, erstattet af en anerkendelse af hvordan alle aspekter af arbejdet bidrager til det skabende. At al kunst indeholder håndværk og at alt håndværk indeholder aspekter af kunst. Men hvor håndværket stræber mod gentagelse til perfektion, stræber kunsten efter undersøgelse, eksperiment og udtryk. På den måde er de to evigt forbundne og supplerer hinanden.

At scenekunstnere vil arbejde endnu mere dedikeret og ansvarsbevidst med det forandringskabende potentiale, både i forhold til den klimamæssige, økonomiske, sociale og æstetiske bæredygtighed og i langt højere grad bruger undersøgelser og stemmer til at gøre opmærksom på sociale uretfærdigheder, skjulte magtstrukturer, overforbrug af ressourcer og vores globale ansvar. Et arbejde, der vil hjælpe os med at få øje på hvilke narrativer, der dominerer, og synliggøre, ikke kun hvem der sidder med ved bordet, men hvad bordet er lavet af og hvem, der har bygget det.

At scenekunsten vil udfordre traditionelle og fastlåste tankesæt og udvikle vores *futures literacy*, så vi som samfund dygtiggør os til at "forestille os" og handle efter en bedre fremtid for de næste generationer. At den vil udvide vores synsfelt, ændre vores måde at tænke på, skabe empati, udfordre fordomme og lære os at andre liv end vores eget, har værdi.

At scenekunsten vil flette sig sammen ikke kun med fremtidsforskningen, men mange forskellige videnskaber og studier. At den på grund af sit helt unikke potentiale til at diskutere et emne for øjnene af os, "være med til noget, som vi ikke forstår, blive i noget, der keder os og lade os bevæge". At den i kraft af sin position som sanseligt og nærværende erkendelsesrum, vil blive ved med at udfordre vores anskuelser om realiteter og sandheder. Stille spørgsmål i stedet for at give svar. Gør virkeligheden mere kompleks, kompliceret og forbundet i stedet for at forenkle.

At scenekunstnere vil bruge performativiteten som en revolutionær praksis, hvor tænkning sker sammen med handling og ikke adskilt derfra. Kræve, råbe op og give stemmer til dem, der ikke har; det mere-end-menneskelige, planterne, naturen, floderne, give dem bevægelse og udtryk. Øge vores menneskelige bevidsthed om vores omgivelser og påvirkninger. Bruge civil ulydighed og direkte aktion i vores værker for at råbe magthaverne op. Gøre opmærksom på det dybt presserende behov, der er for at gentænke og forestille os vores samfund og levemåder.

At scenekunstnere vil lave kunstneriske undersøgelser, der er underlige og tilsyneladende formålsløse, så vi kan blive ved med at opdage og lære noget, både af, med og om kunstens forandringskabende potentiale.